

Пупко Ольга, ст. магістратури педагогічного факультету; науковий керівник – к.пед.н., доцент Борова В. Є. (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука м. Рівне)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

***Анотація.** У статті досліджено діагностичний інструментарій готовності дитини до школи. Розкрито, що показниками готовності дитини до шкільного навчання виступає комплекс якостей і характеристик, які свідчать про певні досягнення в розвитку дитини. Визначено, що ці показники слід розглядати як діагностичну основу навчальної, розвивальної та виховної діяльності вчителів в першому класі. Проведено педагогічний експеримент. Обґрунтовано, що результати діагностики готовності дитини до школи дозволяють: конкретно визначити спрямованість навчання; отримати дані для здійснення індивідуального підходу до дитини в навчально-виховному процесі; скомплектувати спеціалізовані та диференційовані класи.*

***Ключові слова:** дитина, готовність до школи, діагностичний інструмент, експрес-методика.*

***Аннотация.** В статье исследован диагностический инструментальный готовности ребенка к школе. Раскрыто, что показателями готовности ребенка к школьному обучению выступают комплекс качеств и характеристик, которые свидетельствуют об определенных достижениях в развитии ребенка. Определено, что эти показатели следует рассматривать как диагностическую основу учебной, развивающей и воспитательной деятельности учителей в первом классе. Проведен педагогический эксперимент. Обосновано, что результаты диагностики готовности ребенка к школе позволяют: конкретно определить направленность обучения; получить данные для осуществления индивидуального подхода к ребенку в учебно-воспитательном процессе; комплектовать специализированные и дифференцированные классы.*

***Ключевые слова:** ребенок, готовность к школе, диагностический инструмент, экспресс-методика.*

***Annotation.** The article investigates diagnostic tools for child's readiness for school. It is revealed that the factors of child's readiness for school education are the complex of qualities and characteristics, which testify about certain achievements in the child's development. The authors determined that these factors one should be considered as a diagnostic basis for educational, developmental and upbringing activities of the first grade teachers. The*

pedagogical experiment was conducted. It is grounded that the results of the child's readiness allow: to determine specifically direction of learning; to obtain data for implementation of an individual approach to the child in educational process; to complete specialized and differentiated classes.

Keywords: *child, readiness for school, diagnostic tools, express-methods.*

Вступ до школи є важливим моментом в житті дитини. Це зустріч з новим світом – загадковим, бажаним, і, водночас, дуже непростим. Адже саме в початковій школі дитина вперше стає суб'єктом соціально-нормованої діяльності, коли виконувати слід не лише те, чого хочеться, а й те, що треба і саме так, як цього вимагають дорослі-вчителі.

Дитина, що вступає до школи, має бути зрілою у фізіологічному й соціальному відношенні, вона має досягти певного рівня розумового й емоційно-вольового розвитку. Навчальна діяльність потребує певного запасу знань про навколишній світ, сформованості елементарних понять. Дитина повинна володіти розумовими операціями, вміти узагальнювати й диференціювати предмети і явища довкілля, уміти планувати свою діяльність та здійснювати самоконтроль. Важливі позитивне ставлення до навчання, здатність до саморегуляції поведінки і вияв вольових зусиль. Тому поняття «готовність дитини до школи» слід розглядати як комплексне та багатогранне, яке охоплює всі царини життя дитини [1, с. 49].

На думку дослідниці Е. Е. Кравцової, проблема психологічної готовності дитини до шкільного навчання одержує свою конкретизацію, як проблема зміни ведучих типів діяльності, тобто це перехід від сюжетно-рольових ігор навчальної діяльності. Л. І Божович ще в 60-і роки вказувала, що готовність до навчання в школі складається з визначеного рівня розвитку уявної діяльності, пізнавальних інтересів, готовності до довільної регуляції, своєї пізнавальної діяльності до соціальної позиції школяра. Л. Виготський визначив, що готовністю до шкільного навчання є не стільки кількісний запас уяв, скільки рівень пізнавальних процесів. Д. Ельконін стверджував про те, що при вивченні дітей у перехідний період від дошкільного до молодшого шкільного віку має включати чотири етапи визначення готовності дитини до школи: загальна, інтелектуальна, мотиваційно-вольова, особистісно-психологічна [2, с. 285].

Мета нашої статті – дослідити діагностичний інструментарій визначення готовності дитини до школи за експрес-методикою.

У статті розв'язуються такі дослідницькі завдання:

- практично підібрати психодіагностичний інструментарій визначення готовності дитини до школи;
- проаналізувати результати експериментального дослідження готовності дитини до школи.

При вивченні дітей у перехідний період від дошкільного до молодшого шкільного віку «діагностична схема має включати діагностики як новоутворень дошкільного віку, так і початкових форм діяльності наступного періоду» та об'єднує чотири етапи визначення готовності дитини до школи: загальної, інтелектуальної, мотиваційно-вольової, особистісно-психологічної [3, с. 69].

I. *Загальна готовність* передбачає визначення загального стану здоров'я дитини: росту, м'язового тону, зору, слуху; дрібної моторики руки, графічних вмінь, які визначаються за «Графічним диктантом» Д. Ельконіна; нервової системи: ступеню збудження та врівноваженості; розвитку ігрової діяльності; зорово-рухової та зорово-моторної координації за тестом Керна-Йєрасика.

II. *Інтелектуальна готовність* передбачає визначення рівня розвитку арифметичних умінь дитини за тестом В. Торосун, механічної пам'яті дитини за тестом Д. Векслера; аналітико-синтетичних вмінь дитини за «Прогресивною матрицею Равена»; фонематичного слуху і словникового розвитку дитини за тестом В. Торосун; уміння встановлювати послідовність подій та рівня уваги дитини за тестом Д. Векслера; навченості за тестом Т. Вітцлака; творчої уяви за тестом Т. Вітцлака; розвитку креативних умінь.

III. *Мотиваційно-вольова готовність* включає рівень мимовільності дитини, який визначається за методикою Керна-Йєрасика і Д. Векслера, рівень довільності, який визначається за тією ж методикою, та бажання відвідувати школу, визначається за методикою «Так і ні».

IV. *Особистісно-психологічна готовність* включає форми мислення дитини та її основні уявлення про природні та соціальні явища, які визначаються за тестом Т. Вітцлака; короткочасну пам'ять; саморегуляцію та емоційний стан дитини. Дошкільний вік є сенситивним періодом для розвитку пізнавальної потреби дитини. Тому так важливо в цей час активно підтримувати будь-які прояви природного потягу дітей до пізнання [4, с. 69].

З метою вивчення готовності дитини до школи нами було *проведено педагогічний експеримент*. Реалізація мети цього експерименту відбувалась в межах відповідних етапів експерименту: підготовчого, власне експерименту і обробки результатів.

Підготовчий етап передбачав розробку програми педагогічного експерименту. На ньому добиралися та розроблялися діагностичні методи вивчення предмету дослідження. Для вивчення превентивного потенціалу підготовки дитини до школи в умовах дошкільного навчального закладу (ДНЗ), було використано спостереження як основний метод, бесіду для вихователів та інтерв'ювання методиста як допоміжні методи

II етап – *власне константувальний експеримент*. З метою експериментальної перевірки психодіагностичного інструментарію визначення готовності дитини до навчання у школі було проведено аналіз карток психологічного обстеження дітей-шестиліток, що мають вступити до школи. у 2017 році

Базою дослідження виступав дошкільний навчальний заклад № 8 «Веселка» м. Сарни Рівненської області. У дослідженні взяли участь 10 дітей, що бажали йти до школи.

III етап – *аналіз показників константувального педагогічного експерименту.*

Експрес-методика дослідження готовності дитини до школи включала визначення шести складових:

- функціональної готовності за тестом Керна-Йерасика;
- розвитку дрібної моторики рук за допомогою графічного диктанту;
- фонематичного слуху;
- короткочасної пам'яті;
- сформованості навичок робити умовиводи;
- розумової активності.

Тест Керна-Йерасика включав таку процедуру:

Завдання 1. Намалювати людину. Дитині давалося таке завдання: «Візьми цей аркуш паперу і намалюй людину. Можна хлопчика чи дівчинку, чоловіка чи жінку – кого хочеш».

Завдання 2. Дитині давали 0,5 стандартного нелінованого аркуша паперу, де як зразок було написано фразу: «Йй дано чай» або «Він їв суп». Дитині давалося таке завдання: «Подивись уважно, як тут написані букви і спробуй написати такі ж букви і точно так».

Завдання 3. На 0,5 аркуша паперу було намальовано п'ятикутник у вигляді крапок. Дитині пропонувалося скопіювати цей зразок.

У більшості дітей спостерігався середній рівень функціональної готовності дитини до школи, у 5 % – нижче середнього, і лише у 10 % досліджуваних спостерігався рівень вищий за середнього.

Проаналізувавши розвиток довільної регуляції діяльності у досліджуваній групі дітей за методикою «Графічний диктант», було встановлено, що всі досліджувані показали середній рівень розвитку довільної регуляції діяльності.

Для аналізу фонематичного слуху дитині пропонувалося погратися у школу, де майбутній учень буде учителем, а дослідники – учнями. Дослідники повторювали якесь слово, а якщо робили помилку, то дитина повинна була стукнути долонькою по столу. Цим вона вказувала на помилку. Наприклад: «Стіл, стіл, вікно». Почувши – «вікно», учень повинен був стукнути долонею по столу і сказати: «Ви сказали «вікно».

Після проведеного аналізу рівня розвитку фонематичного слуху в дітей, було встановлено, що лише 10 % досліджуваних мали високий рівень розвитку, 5 % – достатній, 85 % – високий рівень .

Для того, щоб дослідити короткочасну пам'ять дітям розповідали маленьке оповідання, а завдання дитини полягало в тому щоб постаратися його добре запам'ятати, щоб повторити слово в слово, нічого не пропускаючи і не додаючи. Наприклад: Жили собі три хлопчики: Миколка, Петрик та Іванко. Миколка нижчий за Петрика, а Петрик нижчий за Іванка. Повтори».

Після дослідження рівня розвитку короткочасної пам'яті у дітей, було виявлено, що 15 % з них мали середній рівень розвитку короткочасної пам'яті, 85 % – високий рівень.

Щодо розумової активності шестиліток, які готуються до вступу у школи, то вона була зафіксована на достатньому рівні розвитку. Практично всі досліджувані легко йшли на контакт, чітко висловлювали свої думки, всі вправи викликали у дітей значний інтерес. У ході дослідження рівня готовності дітей до школи було встановлено, що лише 10 % із них мали високий рівень готовності до школи, 90 % – середній рівень.

Отже, готовність до школи включає такі компоненти: мотиваційну, волюву, розумову, комунікативну й мовну готовності. Комунікативна готовність до школи – це рівень розвитку умінь та навичок спілкування з людьми дитини 6–7 років. Мотиваційна готовність до школи – це наявність у дитини, що йде до школи системи мотивів, які забезпечують її високий інтерес до навчання в школі.

Показниками готовності дитини до шкільного навчання виступає комплекс якостей і характеристик, які свідчать про досягнення в розвитку дитини. Ці показники слід розглядати як діагностичну основу навчальної, розвивальної та виховної діяльності вчителів уже в першому класі [5, с. 65].

Визначені результати готовності дитини до школи дозволяють вчителям: конкретно визначити спрямованість навчання; отримати дані для здійснення індивідуального підходу до дитини в навчально-виховному процесі, а також скомплектувати спеціалізовані та диференційовані класи.

Дослідження проводилося за Експрес-методикою визначення готовності дитини до школи. Аналізуючи показники проведеного дослідження, можна зробити висновок, що лише 10 % досліджуваних мають високий рівень готовності до школи, 90 % – середній рівень. Отже досліджувана група дітей готова до школи і вони можуть йти до першого класу.

Таким чином, можна зробити висновок, що Експрес-методика визначення готовності дитини до школи повністю підходить для обстеження дітей, що бажають вступити до школи, оскільки, вона дає цілісну картину про рівень їх готовності до навчання.

1. Головань Н. О. Вікові особливості дітей шестирічного віку та їх діагностика / Н. О. Головань. – В кн. : Навчання і виховання шестирічних першокласників / Упоряд. К. С. Прищепа. – К. : Рад. Шк., 1990. С. 47–60.
2. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія. / О. В. Скрипченко. – К., «Просвіта», 2001. – С. 281–377.
3. Гончаренко С. А. Визначення готовності дитини до шкільного навчання : Методичні рекомендації / Гончаренко С. А., Богуславська Л. О., Кондратенко Н. О. – К. : 2000. – С. 69.
4. Ілляшенко Т. Про готовність дітей до шкільного навчання / Т. Ілляшенко // Початкова школа. – 2002. – № 3. – С. 69–71.
5. Пльбух Ю. З. Визначення психологічної готовності дитини до шкільного навчання / Ю. З. Пльбух, С. Л. Коробко, Л. О. Кондратенко / Початкова школа. – 1988. – № 7. – С. 62–70.